

MIRANDE olerkaria

Haren idaz lanak

Joan den Abenduaren 28-an Parisen hil zen euskal idazle aundi bat; Ion MIRANDE Aiphasorho euskalzain aski ezaguna gure artean, nahiz azken denboraldi huntan ixilik egon. Oso gazte hil da gure adiskidea, 47 urteetan: bihotz oneko zen, apala, adimendu eta oroimen aundikoa eta edozein fabore egiteko beti prest. Kultura edatuaren jabe, 8 izkuntza guttienez bazekizkian, euskara-z gainetik (eta huntan berdin nafar-lapurtarra nola giputza, bizkaitarra edo bere familiako ziberotarra); inglesa, gaztelania, frantsesa, galesa, irlandera, bretoina, alemana eta besteak oraino.

Ziberotar gurasoen semea, Parisen sortua eta bizitua; halaz ere euskaldun osoa. Aldizkari askotan idatzi izan du: EGAN, EUZKO GOGOIA, ELGAR, GUERNIKA, eta berak Peillen adiskidearekin ateratako IGELA aldizkari laburrean (7-8 numerotako aldizkari gordin eta ausarta); eta oraindik bestetan.

Nobela bat ere idatzi zuen, AUR BESOETAKOA izenduna, gaia gordinekoa.

Osasunez minbera, zainxuri-etatik bereziki, barrenkoa eta beltz aldera ixuria, ideiaz ere aparta zen Mirande gizajoa. Bere ideia berezi horiengatik etzen euskalzain bezala onartua izan, lau lagunek, euskalari gisako bere merezimendueri txoilik oharturik, aurkeztu gi-nuelarik Euskalzaindiko Batzarre batean, duela urte parrasta bat.

Uste dugu bere adiskide Peillenek, haren oroitzapenetan, bere lan ederren sorta bat eskeiniko digula. Merezi du euskalari aundia izan den gure adiskide oroituak.

Oroen artean, EGAN eta EUSKO GOGOIA-n argitaratu lan bali-os batzu aipatuko ditugu astiroago. EGAN-1955 (1-2) numeroan, UNDINA eta PARANOIA olerkiak. 1956-1- numeroan IPUIN

KHONDATZAILEA deitu kontu polita, Monro-inglesetik itzulikatirik.

EGAN bereko 1959-1-4- numeroan, *Izkuntza baten eriotza eta berpizkundeaz*, izenburua duena argitaratu zuen.

Cornwall edo Cornico eskualdearen Historia eta Reportaje luze aipagarri bat delako, eta ardura aundiko lana, hemen zehekiago azalduko dugu.

Cornwall edo Kornubia, Ingalaterrako ego-mendebaldean dagoen peninsula bat da (dio artikuloan); bere izkuntza zeltikoa, XVIII garren mende-azkenalderako arront galdua zegoen. Izkuntza jatorrian, —*Kernow*— deitzen zuten eskualde hori, eta —*Kernewek*— mintzaira bera, guk gurea —*euskara*— deitzen dugun bezala.

Arthur errege famatuaren denboran, erdi-mende astapenean, bera eta MAI BIRIBILLEKO ZALDUNAK (euskara garbiagoaz, *Maai inguruko zaldunak*, obeki legoke) kornubieraz mintzo ziren; ondolik anglo-saxonak eta danes-tarrak sartu eta lurraz jabetu ziren. Kornubia-tarrak gales-tarren ahaide urbilak dira (eta bretoinekin oraino geiago) beste zeltikoenak bezalatsu. *Tristan eta Isolda* maitale famatuen kondaira, hemengoa da; eta Dramak eta misterioak —*myrakil*— ere badaude kornubi-eraz idatziak, —*Origo mundi—Passio Domini*—, gure Pastural batzuen gisara taxutuak.

Reforma-ren aurka altxatu ziren XVI —mendean eta garaituak eta zigortuak ere ondotik.—XVIII-gn. menderaino zuen kornubia izkuntzak iraun, eta laster galdu, metodistek (galestarrek ez bezala) inglesez txoilik predikatzen zutelako Elizetan.

1777 urtean hil zen Dolly PENTRAETH, kornubieraz mintzazen aal zen atso bakarra; *Bonaparte* prinzeak hilarri bat zion, *Penzance* ondoko auzo batean eraiki, andere horri. Diotenez, eskean bizi omen zen eta erremusina-rik eman nai ez zioteneri, egundoko burro eta madarizinoak botatzen omen zieten, haiek ulartzen ez zuten izkuntza zaharrean; izpiritu minberak, ikaran utzirik.

Hainbeste traba eta kontrakarra izan ondotik, XIX gn. mendearen erditsura, Pizkunde bat ezagutu du azkenik izkuntza dohakabeak. Ordutik honara, Iztegiak, komediak eta kanta zaharrak argitaratzen asiak dira; lehenean, arkeologia gisan eta ondokoak, mintzaira bizia pizteko xedetan.

JENNER izan da lehenetako mintzalari bat; oraintsu, MORTON-NANCE, eragile audienea da komediak eta iztegiak idazten, —*An balorez*— (belatxikia) bezalakoa, eta Ikasbide errez bat —*Cornish for all*— (kornik-izketa oroendako); *Caradar* deitu batek, ber-

din metodo aisebat —*Cornish simplified*— (Kornik-izketa laburzki), atera du.

Pizkunde huntan, Mirandek Bardoen batzarrak aipatzen ditu, GORSETH BYRD KERNOW elkarte bereziki, olerkari ereduak bil-tzen dituen; gales eta bretoinekin ere, hauen Biltzarretan sartzen dena. Bardo horien artean, *kornubi*-era ikasi dutenetan, gales-tar, bretoi, irlandarrik ere ikusten dira, bai eta ingles eta euskaldunak ere. Hauen artean, duela zenbait urte, gure adiskide *Mirande* bera onartua izan zen; izendapen preziatua erdiesteko irakurgai bat egin beharra da. Hortarako —*Goizean goizik jaiki nunduzun*—, zibero-kanta famatua kornubiera-ra itzulikatu zuen.

Oraingotz, eun batzu soilik mintzazen aal dira izkuntza huntan, eta Kornubia-ko jendeak inglesekin adiskide egon nai badu beti, herrizaleen lanak eta jaiak begi onez ikusten ditu. Radiotik eta Eli-zetan ere asi dira itzaldiak entzuten, eta 1934 urtetik hunara, kornu-bieraz ilabetekari bat agertzen dute —*An lef*— (Mintzoa) izena duena.

Azalpen hau luzexko joan bada, gaia ere guretako ernagarri da-lako da.

* * *

EGAN aldizkariaren 1960 (3-6) numeroan, iru artikulo argita-ratu zituen gure adiskideak; 8 orrialdetako saio polit bat, Ipuin bat eta bibliografia bat. Lehenean —*Eresi kantari*—, izena duena —*Goi-zean goizik*—, Ziberuko elexaharrari buruz, Mirandek asmamen aundiko saio barnakoi bat apailatzen du. Itzemanak dauden neskata bat eta jaun gazte baten arteko dudamudak itxuratzen ditu, kanta horrek bidea emanez (neskatxa kantaria da).

Gazteak ezkondu nai du baina neskata (Helena) eztago bero. Hunek bertsuak adiarazten dizkio, baina gazteak beste barrena ikus-ten du bersoetan; *Gabriela Lohiteguy* faltsukeriaz ari izan dela dio eta *Irigaray* senarraren lore pozoindua, hunen amoranteak igorria ez, Gabrielak baizik. Gero gorputz hila kanberan zazpi urtez *etxeki* or-dez, Gabrielak bere amorantea omen du jauregira ekartzen. Prosa eder batez ipuin korapilatsu bat osatu du Mirandek.

Numero berean —*Ipui beltzak*— izeneko 7 zirto-ateraldi kirats eta gogor, euskara errikoi batean. Irugarren artikuloa EGAN berean,

Goncourt saria dela eta, Schwartz-Bart juduaren aitzi ekiten du *Le dernier des justes* haren nobela, saristatua izan dela adiaraziz, iuduzalez josirik daudelako Franziako letradunen bilkurak.

EUZKO-GOGOIA aldizkarian, artikulok parrasta bat argitaratu zuen; 1956 urteko Ilbeltza-numeroan —Bi fraideak— (*An da Bhraithair*) irlandestatik xarmanki itzulikatutik, itzulpena dela nabaitu ere gabe.

Epailla numeroan bestea —*Maitharien arnoa*—, izeneko prosa-
ipuin barnakoi eta gogor bat, izkuntza errez eta argi batean. —*Larrazken gau batez*— izeneko Olerkia —*Magdalenae dilectissimae*—
ikur edo ezaugarriarekin.

Aldizkari bereko 1957-Ilbeltza-numeroan —ZALDIZ ZERUAN—
izeneko Olerkia, *Stone-Jones* inglesetik itzulikatu unai-elezar bat.
EUZKO-GOGOIA numero berean —BURUA—, izena duen V zatitako
occitan-etik euskeratu ipuin polita.

Besteek Mirande-n bizitza-alderkiak ukitu dituzten bezala, guk
haren euskal obra gogoangarriaren berri batzu azaldu nai izan ditugu,
olerkari aundi bat izan denaren oroitzapenetan.

A. IRIGARAY.

DOLUMINA

Gure lankide paristarra Domiku PEILLEN jaunak, Ion MIRAN-
DE Aiphasorho olerkari handia zonaren hilberria jakin arazten di-
gu: joanden Abenduaren 28-garrenean hilik.

Garai batez Aldizkari honen lankide jarraikia izan zenaren Pari-
seko berri samina gure irakurleeri jakin-arazten diegu. Eta bide ba-
tez, dolumin bizienak haren ahaide ondokoeri esaten.